Chavacano - Chabacano

Autor:
Data de publicació: 11-11-2020

Origen: Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure.

(S'ha redirigit des de: Salta a(S'ha redirigit des de: Salta a

Crioll espanyol filipí (PCS) (Chavacano / Chabacano)

Parla en:
Filipines, Amèrica Llatina

Regió:
Zamboanga, Zamboanga Norte, Zamboanga Sibugay, Zamboanga Sul, Basilan, Cavita, Ternate, Cavita

Total de ponents:
607.000 *(2000 - Cens de Filipines)

De la família:
Crioll
en

crioll

basat en espanyol austro-ibèric crioll
crioll filipí espanyol (PCS)

S'està escrivint:
Alfabet llatí versió espanyola

Codis d'idioma

ISO 639-1:
none

Iso 639-2:
crp

Iso 639-3:
cbk

El chavacano o chavacano de Zamboanga és la llengua criolla espanyola de filipines, oficialment, Espanyol Criollo Filipí. És una llengua que concentra els adherents principalment a la ciutat de Zamboanga,a les Filipines. Aquest nom originalment de la paraula espanyola Chabacano i significa "vulgar", "de baixa qualitat", "comú".

Índex

Dades clau[edició | edita el codi font]
És l'única llengua criolla de l'Àsia espanyola, que ha sobreviscut durant 400 anys i es va convertir en la llengua criolla més antiga viva del món actual.

Segons un cens recent, la llengua té al voltant de 607.200 (any 2000) parlants. La majoria viuen a Zamboanga, i aquesta llengua és la llengua principal de la ciutat i a l'illa-província de Basilan. També es parla a Zamboanga do Sul, Zamboanga Subugay, Zamboanga do Norte, a Cavite, Ternate, Davao i Cotabato.

Ponents[edició | edita el codi font]
Segons el cens oficial de Filipines de 2000, hi havia uns 607.000 parlants chavacans en aquell moment. La quantitat exacta podria fins i tot ser més gran, perquè només la població de Zamboanga en aquesta data superava amb escreix aquest nombre. Aquests números tampoc van considerar la "diàspora" filipina per a altres nacions.

També hi ha parlants de chavacano a Semporna, Sabah a Malàisia,ja que la regió del doe septentrional(Borneo)és a prop de les illes Sulu i la península de Zamboanga, havent estat ja part de les Filipines espanyoles fins a finals del segle XIX.

La llengua té una varietat d'aproximadament el 70% de les seves paraules derivades de l'espanyol i el 30% de llengües com subanó, visayan, sama-bangingi, tausug, yakan, portuguès i la llengua indígena mexicana. Chavacano és l'única llengua desenvolupada a les Filipines que no pertany a la família de les llengües austronèsies, encaraque fins i tot presenta una característica de les llengües malaia-polinèsia,la reduplicació. Algunes persones de les tribus musulmanes ètniques de Zamboanga, com els tausugs, els samals,els yakan de Basilan també parlen la llengua. També hi ha parlants musulmans de les províncies properes de Sulu i Tawi-Tawi.'.

Variants[edició | edita el codi font]
Hi ha moltes variants d'aquesta llengua criolla la seva classificació es basa en les llengües que formen els seus "substrats" i en les regions on operen. Hi ha tres variants de chavacano o chabacan:

El substrat del talog, parlata Cavite (Caviteño), Ternate-Cavite (Ternatenão), a Ermita (Ermitenõ, ara extingit);
Altres tenen Cebuano com a substrat, com zamboangueño (de Zamboanga), davaoeño (davao), cotabateño (de Cotabato). Zamboangueño és la llengua més parlada, sent també la llengua principal de la ciutat de Zamboanga.

Situació d'avui[edició | edita el codi font]
El chavacano ha estat pràcticament una llengua que només es parla des de fa molt de temps, però avui en dia ja s'està escrivint cada vegada més, la qual cosa també està en l'augment de l'estandardització. El seu vocabulari prové gairebé íntegrament de l'espanyol, mentre que la gramàtica es basa més significativament en altres llengües deles Filipines,

especialment el talog de Cebuano, una cosa de l'italià, el portuguès i diverses llengües amerínniques. S'utilitza en l'educació, en els mitjans impresos, la televisió i la ràdio.

Història[edició | edita el codi font]
Zamboangueño[modifica] edita el codi font]
El 23 de juny de 1635, Zamboanga es va convertir en la llar del govern colonial espanyol amb la construcció de Fort São José de Pilar a les Filipines. L'assetjament i el bombardeig per part de pirates i guerrers dels sultans de Mindanao i Jolo, juntament amb la determinació d'expandir el cristianisme al sud a les Filipines, aprofitant la posició estratègica de Zamboanga, van portar els frares missioners espanyols a demanar població i reforç militar al govern de la colònia.

Les autoritats militars van decidir buscar reforços a Luzon a Visayas,formant una força de possibles soldats mexicans i espanyols, "paletes" de Cavite (el contingent més gran), "balcó" de Cebu i "Iloilo", forces tribals de Zamboanga com els Samals i Subanons.

Les diferències en dialectes i cultures van crear dificultats per a la comunicació entre els diferents grups del lloc. A més, les instruccions de treball eren totes en castellà, la majoria dels colons eren analfabets, no entenien ni parlaven castellà i aquesta havia de ser la llengua de comunicació.

Així, va sorgir un pidgin que es va convertir en una llengua criolla, sent avui una lingua franca, principalment a la ciutat de Zamboanga. A partir de llavors, els constants reforços de la presència militar, educativa i missionera espanyola a la regió van enfortir aquesta llengua criolla espanyola.

Caviteño / Ternateño[modifica] edita el codi font]
Els merdicas eren una tribu malaia ternate a les Moluques, unapetita colònia espanyola que havia estat una colònia portuguesa abans del domini espanyol. El 1574, els Merdicas es van oferir voluntaris per donar suport als espanyols contra les amenaces d'invasió del pirata xinès conegut com a Li-ma-hong.

La invasió dels pirates no va tenir lloc, però les comunitats merdicas es van establir en un lloc anomenat Barra Maragondon en un bar de sorra a la desembocadura del riu del mateix nom.

Avui dia el lloc es diu Ternate o Cavite i la comunitat merdica a les seves pròximes generacions va continuar utilitzant el seu crioll espanyol amb influència portuguesa, que va arribar a anomenar-se ternateño o ternateño chavacano.

Pronunciacions[modifica] edita el codi font]
Els zamboangueños generalment pronuncien el nom de la llengua com chavacano, comtambé es diuen a si mateixos. També poden pronunciar-se com els espanyols, és a dir, chabacano ('b' en lloc de 'v'). Caviteños, Ternateños i Ermitaños es pronuncien només com els espanyols — chabacano. Davaoeños, Cotabateños i, en particular, els de la província de Basilan tendeixen a pronunciar-se més a mesura que les variants de la llengua zamboangueños tenen relacions amb la geografia, ja que ermitaño, caviteño i ternateño són similars entre si i es basen en tagalog. Zamboangueño, davaoeño i cotabateño formen un altre grup de similituds basades en les llengües "visayan", especialment cebuano.

A diferència del crioll amb seu a Luzon,les variants de Zamboangueñas presenten més paraules d'origen extern com les llengües filipines d'Hiligaynon, Subanon, Sama-Banguingui, Tausug,Tagalog, Ilocano, mexicà espanyol, portuguès, encaraamb paraules de llengües indígenes llatinoamericanes com Nahuatl, Quítxa, Taino.

Una persona zamboangueña anomena la seva llengua zamboangueño o zamboanga chavacano. Un caviteño crida a parlar caviteño o chabacano de Cavite i així successivament, posant l'accent en la ubicació geogràfica del domini d'aquesta llengua.

També hi ha altres noms alternatius o pronunciacions en funció de varietats i contextos, ja sigui llengua d'origen més hispana o nativa.

Els zamboangueños de vegades poden pronunciar la seva variant amb el nom de Chabakano.
El caviteño també s'anomena *caviten, linguaje di Niso o fins i tot tsabakano.
L'ermitaño també pot ser ermiteño i el ternateño de vegades es diu com ternateño chabacano, bahra o linguaje di Bahra.
Davaoeño també és conegut com davaweño, davawenyo, davawenyo zamboangenyo, espanyol abakay, davao chabacano/chavacano.

Cotabateño també és conegut com a cotabato chabacano (o chavacano).
Els basilans consideren que el seu chavacano és zamboangueño o chavacano de Zamboanga.

Vocabulari[edició | edita el codi font]
La llengua té una varietat d'aproximadament el 70% de les seves paraules derivades de l'espanyol i el 30% de llengües com Subanon, Visayan, Sama-Bangingi, Tausug, Yakan, portuguès i la llengua indígena mexicana.

Dialectes[edició | edita el codi font]
Hi ha sis dialectes de Chavacano, cadascun conegut per diferents noms:

Zamboanga – uns 360.000 parlants – Zamboangueño o Chavacano (o Chabacano, Chabakano) de Zamboanga
Cavita – uns 200.000 parlants – Caviteño o Chavacano (o Chabacano, Chabakano) de Cavite, Cavite, Língua di Niso, Tsabakano
Ermita - Ermiteño o Ermitaño (pràcticament extingit)
Ternate – uns 7.000 parlants - Ternateño Chabacano, Bahra, Linguaje di Bahra.
Davao – uns 18.000 parlants – Davawenyo, Davawenyo Zamboangenyo, Abakay Espanyol, Davao, Chabacano, Chavacano, Chabakano.
Cotabato – uns 21.000 parlants: Cotabateño, Cotabato Chabacano, Chavacano, Chabakano.

L'escriptura[edició | edita el codi font]
Ortografia[edició | edita el codi font]
Les paraules chavaques d'origen espanyol s'escriuen utilitzant l'alfabet llatí amb caràcters especials procedents de l'alfabet espanyol,les 5 vocals amb accent agut, ü amb tremolor i ñ.

Les paraules chavaques d'origen local utilitzen l'alfabet llatí, i les paraules locals també l'utilitzen, però pot haver-hi diferències en la pronunciació entre paraules de diferent origen. La lletra k apareix més en paraules d'origen austronesià o en les procedents d'altres llengües filipines, com kame, kita, kanamon, kaninyo, kilo, karate).

També s'utilitzen alguns caràcters o conjunts de lletres addicionals:

el "nh" del portuguèsque difereix de n,sent un n amb una tilde,
Digraph 'ch (che - fonema/t?/),*ll (elle - duplo L - fonama /?/) (com en portuguès).
Digraph rr (erre - double R, Strong R (com en portuguès).

Alfabet[modifica] edita el codi font]
L'alfabet chavacano té les 26 lletres de l'alfabet llatí tradicional i més /ch/, /ll/ /ñ/:

a, b, c, ch, d, e, f, g, h, i, j, k, l, ll, m, n, ñ, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z

Cartes i els seus noms[edició | edita el codi font]

Un
a /a/
J
Jota (?xota)
R R
Erre /?ere/
ere /?e?e/

B b (B b)
ser/ ser
alta / ser ?alta /
ser gran / ser ?g?ande /
ser larga / ser ?la?ga/
K k (K k)

Ka /ka/ (ka)
S s s
L'any 2007 tenia 1.000 milions de

C
08001 Barcelona
L L
El 1997, el govern de Las
T T
te /te/

Ch ch (Ch ch)
Che /t?e/ (anglès)
Ll ll
l'any2007
tenia 1.000 fills.
U
u /u/

D d d
de /de/
M2 de m2
eme /?eme/

I i
i /e/
N N
ene /cae/
V V
uve /?ube/
ve /be/
vebaja /be ?baxa/
vechica /be ?t?ika/
vecorta /be ?ko?ta

F
l'any 2007 tenia 1.000 milions de
Ñ ñ ñ ñ ñ
Eñe (?e?e) (en anglès)
W w (W w)
Uve doble /?ube ?doble/
doble ve /?doble be/
doble u /?doble u/
vedoble /be ?doble/

G g
Ge /xe/ (en anglès)
La o
o /o/
X x (X x)
Equis (en anglès)

H H

Hache (en anglès)
P
pe /pe/ (pe/
Y y y i
Ye /i
griega /i ?g?jega/

Jo i
i /i/
i latina /i la?tina/
Q Q
Cu /ku/ (cu /ku/
Z Z
Zeta (zeda)

Vocabulari[edició | edita el codi font]
Formes[modifica] edita el codi font]
Chavacano (especialment Zamboangueño) té dos nivells d'ús de paraules, el "Comú" o forma familiar i l'anomenada forma "Formal".

En la seva forma comuna o familiar predominen les paraules d'origen local o llocs barrejats amb el castellà. Aquesta manera de parlar s'utilitza preferentment quan la conversa és amb persones d'igual o menor "estatus" en la societat. També s'utilitza en família, amb amics, en relacions formals. Té ús d'acceptació general.

En la versió formal predominen les paraules d'origen espanyol. És una forma utilitzada en conversa amb persones de major "estatus" social dins de l'escala social. També solia parlar amb la gent gran, els familiars més grans, les autoritats. És més utilitzat per les generacions més antigues, també per les races mitges "Zamboangueño" i en els bairos de les perifèries. És la forma utilitzada en discursos, escoles, en els"Mitjans de Comunicació",en llenguatge escrit.

Els següents exemples mostren les diferències entre la paraula usos de Chavacano comú i Chavacano Formal:

PortuguèsChavacano (Formal)Chavacano (Comú/Família)

Diapositiva
resbalozo/resbaladizo
Preu mitjà per nit

Arròs
Preu mitjà per nit
Canon

Pluja
Lluvia/aguacero
Aguacero (A prop de Aguacero)

Aliments
menjar/vianda
Aliments

Orgullós
Orgulloso (pel·len)
Hambugero/bugalon (hambugero/bugalon)

Cotxe
Entrenador
Auto

Criada
Muchacho (m)/muchacha (f)
Ayudante/ayudanta (A prop de Ayudanta)

Pare/Pare
Pare
Tata

mare/mare
Mare
Nana

Avi
Abuelo
Abuelo/Lolo (anglès)

Avia
Abuela
Abuela/lola (anglès)

Petit
Chico/pequeño (chico/pequeño)
poc/diürna

Avorriment
Preuo
Malihug (A prop de Malihug)

Tossut
Provat
cabell dur / canell dur

Sabatilles
Chancla
Sabatilles

casat (a)
d'estao/casat
casat/casat

(els meus) pares
(mis) sacerdots
(mi) tata i nana

Entremaliat
Preu mitjà per nit
Salawayun (A prop de Salawayun)

Puntuació
rezbalasa/diapositiva
Preuoterrat

Lleig
Feo (masc.) /fea (fem.)
maleta cara

Dutxa
Preu mitjà per nit
Tali-ti (tali-ti)

radi (llampec)
Preuo
Preuo

Tempesta
Veritable
Veritable

Ser
Tornado/remolino
Preuo-ipo

Flac
esvelt/flaco/chiquito
Preu lent

Gramàtica[edició | edita el codi font]
Substantius[edita | edita el codi font]
A diferència dels espanyols, els substantius no segueixen les regles del gènere gramatical, l'article 'el' es troba bàsicament davant de cada substantiu singular. No obstant això, aquesta regla no és rígida, sobretot a Zamboangueño, perquè la manera formal derivada del castellà predomina sobre la comuna, especialment en la llengua escrita. El singular article femení "la" no existeix a Chavacano, és més segur utilitzar sempre el 'el'. Compara a la taula:

Substantiu portuguès singularChavacano (general i comú)Chavacano (acceptat o inusual)

La verge

La Verge
la virgen (acceptat)

Pau
El Paz
la paz (acceptat)

El mar
El Mar
la mar (acceptat)

El gat
el gat
El gato (la gata és inusual)

El sol
El Sol
El Sol

La lluna
Luna
el luna (el luna és inusual)

La vista
El Vista
la vista (acceptat)

La tragèdia
La tragèdia
el tragedia (la tragèdia és inusual)

El metge
El metge
el doctora (la doctora és inusual)

Com en castellà, els substantius chavacans no tenen gènere excepte quan es refereixen a les persones. Per tant, sempre són masculins pel fet que l'article sol ser el 'el'. Els llocs i les coses sempre són masculins. Per als substantius femenins tenim el final '-o' de la paraula masculina substituïda pel '-a';

Moltes de les paraules que fan referència a les persones no permeten el gènere femení, només són masculines i mai acaben en '-o'. Exemples: el alcalde, el capitan, el negociante, el ayudante, el chufer

Tots els noms dels animals són masculins i utilitzen l'article 'el'. La femella amb '-a' és bastant inusual. Exemples: el gato, el puerco, el perro.

Els place names i les coses poden ser masculins o femenins, però es consideren masculins per començar amb l'article 'el': el cocina, el pantalon, el comida, el agua, el camino, el rago

Substantiu portuguès singular	Chavacano (mascle)	Chavacano (femella)
el professor	El Mestre	El Maestrat
o bruixa	El Burujo	El Buruja
l'enginyer	El Engeniero	El Engeniera
o(a) sastre (cosidora)	El Sastrero	El Sastrera
el noi	El Niño	El Niña
el sacerdot, la monja	El Pare	El Madre
(o) nét	Nieto	Preuo
el professor	El Mestre	El professor
o (a) conseller	El Consejal	El Consejala

Plural[modifica] edita el codi font]
A Chavacano, els articles espanyols 'los' i 'las' pràcticament han desaparegut per al seu ús en el plural de persones, llocs i coses, ja siguin femenins o masculins. Eren Tagalog o Cebuano ('mga'). Aquesta regla s'aplica tant als formularis comuns, familiars o formals.

Hi ha parlants chavacano, especialment caviteños més vells o zamboangueños que tendeixen a utilitzar 'mana' en lloc de 'maga'. 'Mana' és ben acceptada i molt comuna entre els parlants més antics, però en dubte l'ús de 'maga' per pluralitzar-se és molt més segur.

plural portuguèsChavacano (mascle)Chavacano (femella)

Professors
Maga mestre
Maga Maestra

Mags
Maga Burujo (A prop de Burujo)
Maga buruja (A prop de Buruja)

Enginyers
Maga engeniero (maga engeniero)
Maga engeniera (maga engeniera)

Cosidores sastres
Maga sastrero (maga sastrero)
Maga sastrera

Nens
Niño maga (A prop de Niño maga)
Niña maga (A prop de Niña maga)

Sacerdots, monges
sacerdot mage
maga mare

Els néts
Nieto Maga (A prop de Nieto Maga)
Maga Nieta (maga nieta)

Professors
maga profesor
Maga profesora (maga profesora)

Els regidors
ma consejal (ma consejal)
mam a consejala

Aquesta regla tampoc és estricta, especialment a Zamboangueño. Os 'los' ou 'las' existeixen en alguns casos, abans d'uns pocs substantius, sent ben acceptats: los caballeros, los dias, las noches, los chabacanos, los santos, las mañanas, las almujadas, las mesas, las plumas, las cosas

No obstant això, en dubte l'ús o la 'maga' és una pluralització segura: maga caballero, maga dia, maga noche, maga chabacano, maga santo, maga dia que viene (s'utilitza en lloc de 'maga mañana' que és inusual), maga almujada, maga mesa, maga pluma

A Chavacano, com en les llengües malaia-polinèsia,també és comú anomenar "reduplication", plegant (repetint) un substantiu per pluralitzar-lo:

maga cosa-cosa (maga cosa és inusual)
casa-casa maga (casa maga és comú)
maga people-people (maga gente és comú)
maga bata-bata (maga bata, 'nen', és comú)
maga juego-juego (maga juego és comú)

En general, les lletres -s, -com- aquelles que pluralitzen els substantius en castellà no existeixen a Chavacano. La forma singular del substantiu es conserva fins que és plural, quan l'article 'maga' o 'mana' elimina la necessitat de la 's'.

maga caballeros (malament) maga caballero (correcte) maga dies (malament) dia de la mana (correcte)

No obstant això, s'accepta bé l'ús d'un '-es' final per pluralitzar unes paraules que acaben en '-cion':: maga meses, maga mujeres, maga mayores, maga tentaciones, maga contestaciones, maga naciones, maga organizaciones

No obstant això, és molt més segur utilitzar la regla general, en cas de dubte, per mantenir la forma singular del substantiu prenent l'article 'maga' o 'mana': maga mes, maga mujer, maga mayor, maga tentacion, maga contestacion, maga nacion, maga organizacion.

Pronoms[modifica] edita el codi font]
Els pronoms chavacano es basen en tagalog natiu o cebuano, a més d'espanyol. Alguns pronoms no es deriven d'aquestes llengües, sinó que han de derivar d'elles.

A Chavacano de Zamboanga hi ha diferents nivells d'ús de pronoms que depenen del nivell d'intimitat, familiaritat entre els parlants, l'"estatus" d'ells, l'estat d'ànim de tots dos en aquest moment, i encara pot ser de les formescomunes , familiar, formal. Les formes comunes són, especialment la segona i tercera persones del plural, derivades de Cebuano. Els altres més familiars provenen del castellà. Les formes comunes, les utilitzades per a persones de nivell "inferior" o igual, o fins i tot per a familiars o més relacionades, indiquen informalitat i no la necessitat de cortesia en la conversa. També poden indicar la rudesa, el caràcter ofensiu o impol·luta. Els anomenats formularis familiars s'utilitzen en converses entre persones del mateix nivell social o familiar, també en declaracions públiques. Indiquen una certa cortesia, s'utilitzen en els "mitjans de comunicació", en l'educació. Els formularis formals s'utilitzen quan les persones aborden nivells socials o jeràrquics més antics o superiors. És la forma de llenguatge escrit.

El Zamboangueño és l'única varietat de Chavacano que distingeix els dos tipus de 'nodes', els inclusius i els exclusius:

(kita) – inclou la persona amb qui parles, l'interlocutor.
(Kame) – exclou l'interlocutor.

No obstant això, en "formal", els nosotros s'utilitzen per a tots dos.

Vegeu taula de pronoms chavacano.

Zamboangueño (A prop de Zamboangueño)PreuenoPreuo: 12 de la setmana 2015

En Prim. persona natural
Yo
Iyo (A prop de Iyo)
Yo

Dilluns. Persona natural
evo(s)
(comú) vo(s)
(comú)
tu (familiar) uste(d) (formal) (formal))
Tu

vo uste (tu vo uste)
vo
uste (vo uste) (en vo

Jordi. Persona natural
el
ell
Eli

En Prim. Persona plural (plural)
Kame(Exclusiu)

Kita(Inclusiva)Nosotros(Formal)
Nisos (A prop de Nisos)
mijotro
motro (mijotro motro)

Dilluns. Persona plural (plural)
Kamo(Comú)
Vosotros
(Familiar)Ustedes(Formal)
Preu mitjà per nit
Tedi
ustedi (pel·ligència)

Jordi. Persona plural (plural)
Sila(Comú i

Familiar)Ellos(Formal)
Ilos (A prop de Ilos
Lojotro
lojotro de lojotro

Els verbs[edita | edita el codi font]
Els verbs del chavacano de Zamboanga són majoritàriament d'origen espanyol, rars són aquells que tenen algun origen en alguna llengua filipina nativa. D'aquesta manera, els verbs contribueixen en gran mesura al vocabulari zamboanga acostant-se molt al castellà.

Generalment el verb infinitiu és el mateix corespondent infinitiu de l'espanyol menys el final /r/ . Exemples: continuar, hablar, poner, recibir, llevar es converteixen en continuá, hablá, poné, recibí, llevar amb tonicity en l'última síl·laba.

Hi ha algunes excepcions rares, verbs els infinitius dels quals deriven de frases o verbs espanyols diferents. Exemples: donar no es converteix en, sinó dale (literamente de l'espanyol "donar-lo"). Per tant, la vall només s'assembla a la dono infinitiva espanyola. El chavacano prové de l'arracada espanyola,gairebé el mateix significat.

Chavacano (especialment Zamboiangueño) utilitza unes paraules abans de l'infinitiu per indicar els temps bàsics dels verbs:

ya - Passat
ta - Actualitat
hay Futur

Português infinitiuEspanyol infinitiuChavacano InfinitiuPassatPresentFutur tens

Cantar
Cantar
Canta
ja ments
ta sings
hay ments

Beguda
Beguda
Beguda
ja nadó
ta nadó
nadó fenc

Dormir
Dormir
Dormia
ja dormia
ta dormia
fenc dormia

Espanyol arcaic[modifica | edita el codi font]
Chabacano va mantenir moltes paraules d'espanyol arcaic, paraules que ja no s'utilitzen en l'espanyol modern.

Exemples:

En denantes – fa algun temps (castellà: "hace un tiempo"). Sent"En denantes"forma arcaica d'espanyol, avui es diu com "poco antes de hoy" o "hace un tiempo".
Masquen significa 'mateix (sef)'. En castellà, "però això" és espanyol arcaic, una cosa així com "però", data en castellà avui amb "aunque".

Falsos cognatos[modifica] edita el codi font]
D'altra banda, algunes paraules d'espanyol van evolucionar i van tenir el seu significat totalment modificat en el Chavacano. Quan els castellanoparlants es reuneixen amb parlants chavacano, paraules gairebé idèntiques amb diferents significats representen "falsos cognatos". Exemples:

Cerilla - 'cera d'orelles' a Chavacano. A Espanya 'cerilla' significa 'fòsfor (escuradents)' (també cera d'orelles) i a Amèrica Llatina és 'cera d'orelles'.

Siguro o Assegurança - 'potser'. en Chavacano - En castellà significa "certament segur, estable", i de vegades també pot indicar una possibilitat.

Siempre és 'amb ceeteza'. en Chavacano - En castellà és 'sempre'.)Firmi significa 'sempre'. (En castellà, "ferm" significa "ferm" o "estable".)
Com que els accents gràfics són importants en castellà, les paraules espanyoles sovint canvien el seu significat amb la presència o no dels accents. Així, "mama" i "anglès" poden, respectivament, ser la forma imperativa del verb "xuclar" i "engonal", o els substantius "mama" i "anglès".

En portuguès, que és similar a l'espanyol arcaic hi ha "na", una contracció de "in" amb "a" ('in the'). Així, en chavacano es poden utilitzar com diverses preposicions. També el "He" del portuguès és ben utilitzat.

Mostres[edició | edita el codi font]
Zamboangueño[modifica] edita el codi font]
Todo el maga ser humanos ya nacé libre y igual na dignidad y maga derechos. Ya dale con ellos el razón y conciencia, y debé ellos portá a uno y otro en el espiritu del fraternidad.

Traducció

Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets. Se'ls proporciona raó i consciència i han d'actuar en relació amb els altres en un esperit de germanor.

Altres:

Ya mirá yo con José.(El vaig veure amb Josep.)Jordi.(Vaig veure Josep.)És a la goleta.(Ell / Ella va anar a l'escola.)El hombre que yan encuentro tu, es mi hermano.(L'home que vas conèixer és el meu germà.)
(Zamboangueño)[modifica | edita el codi font]
D'on ets?Castellà: ¿A dónde vas?('on vas?)Ya mirá yo con José.Castellà: Yo miré a José."Vaig veure Josep.')Ell ya empezá obtenir que triar amb el sal.Castellà: Ella empezó a buscar la sal en todas partes.('Ella/ella va començar a buscar sal.')És a la goleta.Castellà: Ella fue a la escuela.('Va anar a l'escola? ')Si Mario ya dormí a la casa.Castellà: Mario durmió en la casa.('Mario dormia a la casa.')El hombre, quien ya man encuentro tu, amo mi hermano.Castellà: El hombre, un quien conociste, es mi hermano.(L'home que vas conèixer és el meu germà.)El persona con quien ta conversa tu, bien alegre gayot.Castellà: La persona con quien conversas, está bien alegre.(La persona de la que parles és molt alegre)
Més chavacano de Zamboanga[modifica | edita el codi font]
Treinta y cuatro kilometro desde'l pueblo de Zamboanga, el Bunguiao que un barrio chico estaba como un desierto. No hi ha fenc gente quien ta caure aquí.

Abundant aquest lloc de maga animal particularment com puerco, gatorgalla, venao y otro mas pa. Maga pajariador lang ta visita con este lugar.

(Bunguiao, un petit poble a trenta-quatre quilòmetres de la ciutat de Zamboanga, va ser un lloc salvatge. Error: Hi ha hagut un error. En el lloc hi havia molts fauna com porcs, gats arbusts, cérvols i altres més. El lloc ewra visitat només pels caçadors.
(Caviteño / Ternateño)[modifica | edita el codi font]
Nisós ya pidí pabor cun su papang.
Espanyol: Nosotros ya us demanem un favor de vostè pare.

(Ja hem demanat un favor al teu pare.)
Més Chavacano de Cavite[modifica] edita el codi font]
Puede nisos habla: que grande nga pala el sacrificio del mga heroe para niso independencia. Debe nga pala no niso ulvida con ilos. Ansina ya ba numa? Debe haci niso mga cosa para dale sabi que ta aprecia niso con el mga heroe. Que preparao din niso haci sacrificio para el pueblo. Quina laya? Escribi mga novel·la com Jose Rizal?

A Zamboangueño:

Quiere decir, puede nosostros habla cay el que grande sacrificio gale ya ofrece nuestro maga heroe para obtene nosotros con nuestro independencia. Entonces, no debe nosostros olvida con ellos. Ancina gane, hende ba? Necesita nosotros manda sabe con todos que nosotros ta aprecia con nuestro maga heroe y nosotros preparado tambien sacrifica para con el nacion. De quina manera ese nosotros hace? Maga clase de novela como ya escribi si Jose Rizal, nosotros hay escribi tambien?
Traducció:

(Podem dir quins grans sacrificis han fet els nostres herois per obtenir la independència. Així que no podem oblidar-los. És així com és? Hem de fer coses que desinuen que agraïm als nostres herois. Que estem disposats a fer sacrificis per al nostre poble. Com? Hem d'escriure novel·les com José Rizal?)
Traduccions del Pare del Senyor[modifica | edita el codi font]
Zamboangueño[modifica] edita el codi font]
Zamboangueño [en comú)[modifica | edita el codi font]
Tata de amon talli na cielo,

beneït el nombre d'Usted.

Manda vene con el de Usted reino;

Hace el de Usted voluntad aquí a tierra,

igual que alli na cielo.

Dale kanamon el pan per a cada dia.

Perdona el de amon maga culpa,

com ta perdona kame con aquellos

Quien tiene kanamon culpa.

No deja que hay cae kame na tentacion

i lliura kanamon na mal.

Zamboangueño (formal)[modifica] edita el codi font]
Nuestro Tata talli na cielo,

beneït el nombre d'Usted.

Manda vene con el de Usted reino;

Hace el de Usted voluntad aquí a tierra,

igual que alli na cielo.

Dale con nosotros el pan per a cada dia.

Perdona el de nuestro maga culpa,

com nosotros ta perdona con aquellos

quien tiene culpa con nosotros.

No deja que nosotros hay cae na tentacion

i libra con nosotros de mal.

Modifica latevareserva online edita el codi font]
Niso Tata Qui ta na cielo,

quida tu número santificada.

Manda vini con niso Tu reino;

Sigui el qui quiere Tu aquí a tierra,

igual que en cielo!

Dalí amb niso ahora,

niso menjar per a tot el dia.

Perdona el mga culpa di niso,

si que laya ta perdona niso con aquel

mga qui tiene culpa con niso.

No dija qui cai niso na tentacion,

pero salva con niso na malo.

1997: El 1997, el grup va serel primer afer-ho edita el codi font]
Padri di mijotru ta allí na cielo,

quida alabaó Bo nombre.

Ltake cun mijotru Bo tron; Viní con mijotru Bo regne;

Siguí cosa qui Bo mandá aquí a tiehra,

parejo allí na cielo!

Dalí con mijotro esti día,

el cumida di mijotro per a cada dia.

Perdoná quél mgá culpa ya hací mijotro con Bo,

com ta perdoná mijotro 'quel

mga culpa ya hací el mga otro genti cun mijotro.

No dijá qui caí mijotru na tintación,

sinó hací librá con mijotro na malo.

Mesos, dies, números[edició | edita el codi font]
Gairebé tot en aquests casos és pràcticament igual al castellà o fàcilment intel·ligible.

PortuguèsEspanyolChavacano (A prop de Chavacano)

Gener
Preuo
Preuo

Febrer
Febrero (febrer)
Febrero (febrer)

Març
Preu mitjà per nit
Preu mitjà per nit

Abril
Abril
Abril

Maig
Mayo
Mayo

Juny
Jain
Jain

Juliol
Julio
Julio

Agost
Agost
Agost

Setembre
Preuo
Preuo

Octubre
Octubre de 20
Octubre de 20

Novembre
Preu lent
Preu lent

Desembre
Diciembre (A prop de Diciembre)
Preuo

Dilluns
Preuo
Preuo

Dimarts
Martes (A prop de Martes
Martes (A prop de Martes

Dimecres
Miércoles (A prop de Miércoles)
Miercoles (A prop de Miercoles)

Dijous
Jueves (A prop de Jueves
Jueves (A prop de Jueves

Divendres
Preu mitjà per nit
Preu mitjà per nit

Dissabte
Dissabte
Dissabte

Diumenge
Diumenge
Diumenge

Un
Uno
Uno

Deu
Diez
Diez

Cent
Preuen, 2008
Preueno

Cinc-cents
Quinientos (quinientos)
Quinientos (quinientos)

és una hora
Es la una
a la una

són les cinc en punt
Fill las cinc
a las cinc

Ara
Ahora
Ahora

Avui
hoy(o aquest dia)
aquest dia

Demà
Mañana
Mañana

aquesta tarda
aquesta tarda
aquesta tarda

al carrer
A la calle
al carrer/na camino

sobre la taula
sobre la taula
sobre taula cima/na la mesa

al dormitori
En cuarto (en cuarto)
Adentro cuarto (A prop de Cuarto)

la porta
La puerta (A prop de La Puerta
Hotel de 4

un pes
un pes
un pes

vint cèntims
una pesseta
Un pesseta

Bona
Bueno
Bueno

Millor
Mejor
mejor/però bueno

El millor
el mejor (des de)
el con todo mejor/el mejor de todo

Codis[modifica] edita el codi font]
Codi SIL: cbkISO 639-1: capISO 639-2: capISO 639-3: CBK
Referències

Howard McKaughan | McKaughan, Howard P. Notes sobre gramàtica chabacano, Journal of East Asiatic Studies 3(1954) 205-26.
[Consulta: 19 desembre 2013]. Wee, Salvador, S.J., editor,, ed. Diccionari Català-Chabacano. [S.l.]: Ateneu de la Premsa Universitària de Zamboanga. 61254160 OCLC
Steinkrüger, Patrick O. Notes on Ternateño (un crioll espanyol filipí), Revista de Pidgin i Llengües Criolles 22:2 (2007)

? «Padró municipal a datad'1 de desembre de 20 edita el codi font]

Edició chavacana de la Viquipèdia

«Chavacano Lliçons amb àudio»
«Un diccionari chavacano abreujat»
'Chavacano: Etnòleg'. Reportatge etnòleg sobre Chavacano
"Jesús". Una pel·lícula religiosa de dues hores a RealVideo doblada a Chavacano
? «FilipinoKastila» (en anglès). La situació espanyola i chabacano a les Filipines
? «El discurs de Ben Saavedra sobre Chabacano a la Universitat de les Filipines». (versió d'arxiu web)
? «El Chabacano» (en anglès). El Chabacano en Español
'Elements austronesians en espanyol crioll filipí (pdf)' (PDF)
"Espanyol a tot el món: últim segle de contactes lingüístics (PDF)" (PDF)
'Chavacano de Cavite'
El 1997, el govern de Chabacano va aprovar una sèrie d'articles per a la seva mort, que van ser els únics que van tenir lloc el 2007. per Patrick Steinkrüger
Confiança en Chabacano. Per Michael L. Forman
?«Chabacano/Spanish and the Philippine Linguistic Identity» (PDF). per John M. Lipski

Origen: Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure.

(S'ha redirigit des de: Salta a(S'ha redirigit des de: Salta a

Crioll espanyol filipí (PCS) (Chavacano / Chabacano)

Parla en:
Filipines, Amèrica Llatina

Regió:
Zamboanga, Zamboanga Norte, Zamboanga Sibugay, Zamboanga Sul, Basilan, Cavita, Ternate, Cavita

Total de ponents:
607.000 *(2000 - Cens de Filipines)

De la família:
Crioll
en

crioll

basat en espanyol austro-ibèric crioll
crioll filipí espanyol (PCS)

S'està escrivint:
Alfabet llatí versió espanyola

Codis d'idioma

ISO 639-1:
none

Iso 639-2:
crp

Iso 639-3:
cbk

El chavacano o chavacano de Zamboanga és la llengua criolla espanyola de filipines, oficialment, Espanyol Criollo Filipí. És una llengua que concentra els adherents principalment a la ciutat de Zamboanga,a les Filipines. Aquest nom originalment de la paraula espanyola Chabacano i significa "vulgar", "de baixa qualitat", "comú".

Índex

Dades clau[edició | edita el codi font]
És l'única llengua criolla de l'Àsia espanyola, que ha sobreviscut durant 400 anys i es va convertir en la llengua criolla més antiga viva del món actual.

Segons un cens recent, la llengua té al voltant de 607.200 (any 2000) parlants. La majoria viuen a Zamboanga, i aquesta llengua és la llengua principal de la ciutat i a l'illa-província de Basilan. També es parla a Zamboanga do Sul, Zamboanga Subugay, Zamboanga do Norte, a Cavite, Ternate, Davao i Cotabato.

Ponents[edició | edita el codi font]
Segons el cens oficial de Filipines de 2000, hi havia uns 607.000 parlants chavacans en aquell moment. La quantitat exacta podria fins i tot ser més gran, perquè només la població de Zamboanga en aquesta data superava amb escreix aquest nombre. Aquests números tampoc van considerar la "diàspora" filipina per a altres nacions.

També hi ha parlants de chavacano a Semporna, Sabah a Malàisia,ja que la regió del doe septentrional(Borneo)és a prop de les illes Sulu i la península de Zamboanga, havent estat ja part de les Filipines espanyoles fins a finals del segle XIX.

La llengua té una varietat d'aproximadament el 70% de les seves paraules derivades de l'espanyol i el 30% de llengües com subanó, visayan, sama-bangingi, tausug, yakan, portuguès i la llengua indígena mexicana. Chavacano és l'única llengua desenvolupada a les Filipines que no pertany a la família de les llengües austronèsies, encaraque fins i tot presenta una característica de les llengües malaia-polinèsia,la reduplicació. Algunes persones de les tribus musulmanes ètniques de Zamboanga, com els tausugs, els samals,els yakan de Basilan també parlen la llengua.

També hi ha parlants musulmans de les províncies properes de Sulu i Tawi-Tawi.'.

Variants[edició | edita el codi font]
Hi ha moltes variants d'aquesta llengua criolla la seva classificació es basa en les llengües que formen els seus "substrats" i en les regions on operen. Hi ha tres variants de chavacano o chabacan:

El substrat del talog, parlata Cavite (Caviteño), Ternate-Cavite (Ternatenão), a Ermita (Ermitenõ, ara extingit);
Altres tenen Cebuano com a substrat, com zamboangueño (de Zamboanga), davaoeño (davao), cotabateño (de Cotabato). Zamboangueño és la llengua més parlada, sent també la llengua principal de la ciutat de Zamboanga.

Situació d'avui[edició | edita el codi font]
El chavacano ha estat pràcticament una llengua que només es parla des de fa molt de temps, però avui en dia ja s'està escrivint cada vegada més, la qual cosa també està en l'augment de l'estandardització. El seu vocabulari prové gairebé íntegrament de l'espanyol, mentre que la gramàtica es basa més significativament en altres llengües deles Filipines, especialment el talog de Cebuano, una cosa de l'italià, el portuguès i diverses llengües ameríniques. S'utilitza en l'educació, en els mitjans impresos, la televisió i la ràdio.

Història[edició | edita el codi font]
Zamboangueño[modifica] edita el codi font]
El 23 de juny de 1635, Zamboanga es va convertir en la llar del govern colonial espanyol amb la construcció de Fort São José de Pilar a les Filipines. L'assetjament i el bombardeig per part de pirates i guerrers dels sultans de Mindanao i Jolo, juntament amb la determinació d'expandir el cristianisme al sud a les Filipines, aprofitant la posició estratègica de Zamboanga, van portar els frares missioners espanyols a demanar població i reforç militar al govern de la colònia.

Les autoritats militars van decidir buscar reforços a Luzon a Visayas,formant una força de possibles soldats mexicans i espanyols, "paletes" de Cavite (el contingent més gran), "balcó" de Cebu i "Iloilo", forces tribals de Zamboanga com els Samals i Subanons.

Les diferències en dialectes i cultures van crear dificultats per a la comunicació entre els diferents grups del lloc. A més, les instruccions de treball eren totes en castellà, la majoria dels colons eren analfabets, no entenien ni parlaven castellà i aquesta havia de ser la llengua de comunicació.

Així, va sorgir un pidgin que es va convertir en una llengua criolla, sent avui una lingua franca, principalment a la ciutat de Zamboanga. A partir de llavors, els constants reforços de la presència militar, educativa i missionera espanyola a la regió van enfortir aquesta llengua criolla espanyola.

Caviteño / Ternateño[modifica] edita el codi font]
Els merdicas eren una tribu malaia ternate a les Moluques, unapetita colònia espanyola que havia estat una colònia portuguesa abans del domini espanyol. El 1574, els Merdicas es van oferir voluntaris per donar suport als espanyols contra les amenaces d'invasió del pirata xinès conegut com a Li-ma-hong.

La invasió dels pirates no va tenir lloc, però les comunitats merdicas es van establir en un lloc anomenat Barra Maragondon en un bar de sorra a la desembocadura del riu del mateix nom.

Avui dia el lloc es diu Ternate o Cavite i la comunitat merdica a les seves pròximes generacions va continuar utilitzant el seu crioll espanyol amb influència portuguesa, que va arribar a anomenar-se ternateño o ternateño chavacano.

Pronunciacions[modifica] edita el codi font]
Els zamboangueños generalment pronuncien el nom de la llengua com chavacano, comtambé es diuen a si mateixos. També poden pronunciar-se com els espanyols, és a dir, chabacano ('b' en lloc de 'v'). Caviteños, Ternateños i Ermitaños es pronuncien només com els espanyols — chabacano. Davaoeños, Cotabateños i, en particular, els de la província de Basilan tendeixen a pronunciar-se més a mesura que les variants de la llengua zamboangueños tenen relacions amb la geografia, ja que ermitaño, caviteño i ternateño són similars entre si i es basen en tagalog. Zamboangueño, davaoeño i cotabateño formen un altre grup de similituds basades en les llengües "visayan", especialment cebuano.

A diferència del crioll amb seu a Luzon,les variants de Zamboangueñas presenten més paraules d'origen extern com les llengües filipines d'Hiligaynon, Subanon, Sama-Banguingui, Tausug,Tagalog, Ilocano, mexicà espanyol, portuguès, encaraamb paraules de llengües indígenes llatinoamericanes com Nahuatl, Quítxa, Taino.

Una persona zamboangueña anomena la seva llengua zamboangueño o zamboanga chavacano. Un caviteño crida a parlar caviteño o chabacano de Cavite i així successivament, posant l'accent en la ubicació geogràfica del domini d'aquesta llengua.

També hi ha altres noms alternatius o pronunciacions en funció de varietats i contextos, ja sigui llengua d'origen més hispana o nativa.

Els zamboangueños de vegades poden pronunciar la seva variant amb el nom de Chabakano.
El caviteño també s'anomena *caviten, linguaje di Niso o fins i tot tsabakano.
L'ermitaño també pot ser ermiteño i el ternateño de vegades es diu com ternateño chabacano, bahra o linguaje di Bahra.
Davaoeño també és conegut com davaweño, davawenyo, davawenyo zamboangenyo, espanyol abakay, davao chabacano/chavacano.
Cotabateño també és conegut com a cotabato chabacano (o chavacano).
Els basilans consideren que el seu chavacano és zamboangueño o chavacano de Zamboanga.

Vocabulari[edició | edita el codi font]
La llengua té una varietat d'aproximadament el 70% de les seves paraules derivades de l'espanyol i el 30% de llengües com Subanon, Visayan, Sama-Bangingi, Tausug, Yakan, portuguès i la llengua indígena mexicana.

Dialectes[edició | edita el codi font]
Hi ha sis dialectes de Chavacano, cadascun conegut per diferents noms:

Zamboanga – uns 360.000 parlants – Zamboangueño o Chavacano (o Chabacano, Chabakano) de Zamboanga
Cavita – uns 200.000 parlants – Caviteño o Chavacano (o Chabacano, Chabakano) de Cavite, Cavite, Língua di Niso, Tsabakano
Ermita - Ermiteño o Ermitaño (pràcticament extingit)
Ternate – uns 7.000 parlants - Ternateño Chabacano, Bahra, Linguaje di Bahra.
Davao – uns 18.000 parlants – Davawenyo, Davawenyo Zamboangenyo, Abakay Espanyol, Davao, Chabacano, Chavacano, Chabakano.
Cotabato – uns 21.000 parlants: Cotabateño, Cotabato Chabacano, Chavacano, Chabakano.

L'escriptura[edició | edita el codi font]
Ortografia[edició | edita el codi font]
Les paraules chavaques d'origen espanyol s'escriuen utilitzant l'alfabet llatí amb caràcters especials procedents de l'alfabet espanyol,les 5 vocals amb accent agut, ü amb tremolor i ñ.

Les paraules chavaques d'origen local utilitzen l'alfabet llatí, i les paraules locals també l'utilitzen, però pot haver-hi diferències en la pronunciació entre paraules de diferent origen. La lletra k apareix més en paraules d'origen austronesià o en les procedents d'altres llengües filipines, com kame, kita, kanamon, kaninyo, kilo, karate).

També s'utilitzen alguns caràcters o conjunts de lletres addicionals:

el "nh" del portuguèsque difereix de n,sent un n amb una tilde,
Digraph 'ch (che - fonema/t?/),*ll (elle - duplo L - fonama /?/) (com en portuguès).
Digraph rr (erre - double R, Strong R (com en portuguès).

Alfabet[modifica] edita el codi font]
L'alfabet chavacano té les 26 lletres de l'alfabet llatí tradicional i més /ch/, /ll/ /ñ/:

a, b, c, ch, d, e, f, g, h, i, j, k, l, ll, m, n, ñ, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z

Cartes i els seus noms[edició | edita el codi font]

Un

a /a/
J
Jota (?xota)
R R
Erre /?ere/
ere /?e?e/

B b (B b)
ser/ ser
alta / ser ?alta /
ser gran / ser ?g?ande /
ser larga / ser ?la?ga/
K k (K k)
Ka /ka/ (ka)
S s s
L'any 2007 tenia 1.000 milions de

C
08001 Barcelona
L L
El 1997, el govern de Las
T T
te /te/

Ch ch (Ch ch)
Che /t?e/ (anglès)
Ll ll
l'any2007
tenia 1.000 fills.
U
u /u/

D d d
de /de/
M2 de m2
eme /?eme/

I i
i /e/
N N
ene /cae/
V V
uve /?ube/
ve /be/
vebaja /be ?baxa/
vechica /be ?t?ika/
vecorta /be ?ko?ta

F
l'any 2007 tenia 1.000 milions de
Ñ ñ ñ ñ ñ
Eñe (?e?e) (en anglès)
W w (W w)
Uve doble /?ube ?doble/

doble ve /?doble be/
doble u /?doble u/
vedoble /be ?doble/

G g
Ge /xe/ (en anglès)
La o
o /o/
X x (X x)
Equis (en anglès)

H H
Hache (en anglès)
P
pe /pe/ (pe/
Y y y i
Ye /i
griega /i ?g?jega/

Jo i
i /i/
i latina /i la?tina/
Q Q
Cu /ku/ (cu /ku/
Z Z
Zeta (zeda)

Vocabulari[edició | edita el codi font]
Formes[modifica] edita el codi font]
Chavacano (especialment Zamboangueño) té dos nivells d'ús de paraules, el "Comú" o forma familiar i l'anomenada forma "Formal".

En la seva forma comuna o familiar predominen les paraules d'origen local o llocs barrejats amb el castellà. Aquesta manera de parlar s'utilitza preferentment quan la conversa és amb persones d'igual o menor "estatus" en la societat. També s'utilitza en família, amb amics, en relacions formals. Té ús d'acceptació general.

En la versió formal predominen les paraules d'origen espanyol. És una forma utilitzada en conversa amb persones de major "estatus" social dins de l'escala social. També solia parlar amb la gent gran, els familiars més grans, les autoritats. És més utilitzat per les generacions més antigues, també per les races mitges "Zamboangueño" i en els bairos de les perifèries. És la forma utilitzada en discursos, escoles, en els"Mitjans de Comunicació",en llenguatge escrit.

Els següents exemples mostren les diferències entre la paraula usos de Chavacano comú i Chavacano Formal:

PortuguèsChavacano (Formal)Chavacano (Comú/Família)

Diapositiva
resbalozo/resbaladizo
Preu mitjà per nit

Arròs
Preu mitjà per nit
Canon

Pluja
Lluvia/aguacero
Aguacero (A prop de Aguacero)

Aliments
menjar/vianda
Aliments

Orgullós
Orgulloso (pel·len)
Hambugero/bugalon (hambugero/bugalon)

Cotxe
Entrenador
Auto

Criada
Muchacho (m)/muchacha (f)
Ayudante/ayudanta (A prop de Ayudanta)

Pare/Pare
Pare
Tata

mare/mare
Mare
Nana

Avi
Abuelo
Abuelo/Lolo (anglès)

Avia
Abuela
Abuela/lola (anglès)

Petit
Chico/pequeño (chico/pequeño)
poc/diürna

Avorriment
Preuo
Malihug (A prop de Malihug)

Tossut
Provat
cabell dur / canell dur

Sabatilles
Chancla
Sabatilles

casat (a)
d'estao/casat
casat/casat

(els meus) pares
(mis) sacerdots
(mi) tata i nana

Entremaliat
Preu mitjà per nit
Salawayun (A prop de Salawayun)

Puntuació
rezbalasa/diapositiva
Preuoterrat

Lleig
Feo (masc.) /fea (fem.)
maleta cara

Dutxa
Preu mitjà per nit
Tali-ti (tali-ti)

radi (llampec)
Preuo
Preuo

Tempesta
Veritable
Veritable

Ser
Tornado/remolino
Preuo-ipo

Flac
esvelt/flaco/chiquito
Preu lent

Gramàtica[edició | edita el codi font]
Substantius[edita | edita el codi font]
A diferència dels espanyols, els substantius no segueixen les regles del gènere gramatical, l'article 'el' es troba bàsicament davant de cada substantiu singular. No obstant això, aquesta regla no és rígida, sobretot a Zamboangueño, perquè la manera formal derivada del castellà predomina sobre la comuna, especialment en la llengua escrita. El singular article femení "la" no existeix a Chavacano, és més segur utilitzar sempre el 'el'. Compara a la taula:

Substantiu portuguès singularChavacano (general i comú)Chavacano (acceptat o inusual)

La verge
La Verge
la virgen (acceptat)

Pau
El Paz
la paz (acceptat)

El mar
El Mar
la mar (acceptat)

El gat
el gat
El gato (la gata és inusual)

El sol
El Sol
El Sol

La lluna
Luna
el luna (el luna és inusual)

La vista
El Vista
la vista (acceptat)

La tragèdia
La tragèdia
el tragedia (la tragèdia és inusual)

El metge
El metge
el doctora (la doctora és inusual)

Com en castellà, els substantius chavacans no tenen gènere excepte quan es refereixen a les persones. Per tant,

sempre són masculins pel fet que l'article sol ser el 'el'. Els llocs i les coses sempre són masculins. Per als substantius femenins tenim el final '-o' de la paraula masculina substituïda pel '-a';

Moltes de les paraules que fan referència a les persones no permeten el gènere femení, només són masculines i mai acaben en '-o'. Exemples: el alcalde, el capitan, el negociante, el ayudante, el chufer

Tots els noms dels animals són masculins i utilitzen l'article 'el'. La femella amb '-a' és bastant inusual. Exemples: el gato, el puerco, el perro.

Els place names i les coses poden ser masculins o femenins, però es consideren masculins per començar amb l'article 'el': el cocina, el pantalon, el comida, el agua, el camino, el rago

Substantiu portuguès singularChavacano (mascle)Chavacano (femella)

el professor
El Mestre
El Maestrat

o bruixa
El Burujo
El Buruja

l'enginyer
El Engeniero
El Engeniera

o(a) sastre (cosidora)
El Sastrero
El Sastrera

el noi
El Niño
El Niña

el sacerdot, la monja
El Pare
El Madre

(o) nét
Nieto
Preuo

el professor
El Mestre
El professor

o (a) conseller
El Consejal

El Consejala

Plural[modifica] edita el codi font]
A Chavacano, els articles espanyols 'los' i 'las' pràcticament han desaparegut per al seu ús en el plural de persones, llocs i coses, ja siguin femenins o masculins. Eren Tagalog o Cebuano ('mga'). Aquesta regla s'aplica tant als formularis comuns, familiars o formals.

Hi ha parlants chavacano, especialment caviteños més vells o zamboangueños que tendeixen a utilitzar 'mana' en lloc de 'maga'. 'Mana' és ben acceptada i molt comuna entre els parlants més antics, però en dubte l'ús de 'maga' per pluralitzar-se és molt més segur.

plural portuguèsChavacano (mascle)Chavacano (femella)

Professors
Maga mestre
Maga Maestra

Mags
Maga Burujo (A prop de Burujo)
Maga buruja (A prop de Buruja)

Enginyers
Maga engeniero (maga engeniero)
Maga engeniera (maga engeniera)

Cosidores sastres
Maga sastrero (maga sastrero)
Maga sastrera

Nens
Niño maga (A prop de Niño maga)
Niña maga (A prop de Niña maga)

Sacerdots, monges
sacerdot mage
maga mare

Els néts
Nieto Maga (A prop de Nieto Maga)
Maga Nieta (maga nieta)

Professors
maga profesor
Maga profesora (maga profesora)

Els regidors

ma consejal (ma consejal)
mam a consejala

Aquesta regla tampoc és estricta, especialment a Zamboangueño. Os 'los' ou 'las' existeixen en alguns casos, abans d'uns pocs substantius, sent ben acceptats: los caballeros, los dias, las noches, los chabacanos, los santos, las mañanas, las almujadas, las mesas, las plumas, las cosas

No obstant això, en dubte l'ús o la 'maga' és una pluralització segura: maga caballero, maga dia, maga noche, maga chabacano, maga santo, maga dia que viene (s'utilitza en lloc de 'maga mañana' que és inusual), maga almujada, maga mesa, maga pluma

A Chavacano, com en les llengües malaia-polinèsia,també és comú anomenar "reduplication", plegant (repetint) un substantiu per pluralitzar-lo:

maga cosa-cosa (maga cosa és inusual)
casa-casa maga (casa maga és comú)
maga people-people (maga gente és comú)
maga bata-bata (maga bata, 'nen', és comú)
maga juego-juego (maga juego és comú)

En general, les lletres -s, -com- aquelles que pluralitzen els substantius en castellà no existeixen a Chavacano. La forma singular del substantiu es conserva fins que és plural, quan l'article 'maga' o 'mana' elimina la necessitat de la 's'.

maga caballeros (malament) maga caballero (correcte) maga dies (malament) dia de la mana (correcte)

No obstant això, s'accepta bé l'ús d'un '-es' final per pluralitzar unes paraules que acaben en '-cion':: maga meses, maga mujeres, maga mayores, maga tentaciones, maga contestaciones, maga naciones, maga organizaciones

No obstant això, és molt més segur utilitzar la regla general, en cas de dubte, per mantenir la forma singular del substantiu prenent l'article 'maga' o 'mana': maga mes, maga mujer, maga mayor, maga tentacion, maga contestacion, maga nacion, maga organizacion.

Pronoms[modifica] edita el codi font]
Els pronoms chavacano es basen en tagalog natiu o cebuano, a més d'espanyol. Alguns pronoms no es deriven d'aquestes llengües, sinó que han de derivar d'elles.

A Chavacano de Zamboanga hi ha diferents nivells d'ús de pronoms que depenen del nivell d'intimitat, familiaritat entre els parlants, l'"estatus" d'ells, l'estat d'ànim de tots dos en aquest moment, i encara pot ser de les formescomunes , familiar, formal. Les formes comunes són, especialment la segona i tercera persones del plural, derivades de Cebuano. Els altres més familiars provenen del castellà. Les formes comunes, les utilitzades per a persones de nivell "inferior" o igual, o fins i tot per a familiars o més relacionades, indiquen informalitat i no la necessitat de cortesia en la conversa. També poden indicar la rudesa, el caràcter ofensiu o impol·luta. Els anomenats formularis familiars s'utilitzen en converses entre persones del mateix nivell social o familiar, també en declaracions públiques. Indiquen una certa cortesia, s'utilitzen en els "mitjans de comunicació", en l'educació. Els formularis formals s'utilitzen quan les persones aborden nivells socials o jeràrquics més antics o superiors. És la forma de llenguatge escrit.

El Zamboangueño és l'única varietat de Chavacano que distingeix els dos tipus de 'nodes', els inclusius i els exclusius:

(kita) – inclou la persona amb qui parles, l'interlocutor.
(Kame) – exclou l'interlocutor.

No obstant això, en "formal", els nosotros s'utilitzen per a tots dos.

Vegeu taula de pronoms chavacano.

Zamboangueño (A prop de Zamboangueño)PreuenoPreuo: 12 de la setmana 2015

En Prim. persona natural
Yo
Iyo (A prop de Iyo)
Yo

Dilluns. Persona natural
evo(s)
(comú) vo(s)
(comú)
tu (familiar) uste(d) (formal) (formal))
Tu

vo uste (tu vo uste)
vo
uste (vo uste) (en vo

Jordi. Persona natural
el
ell
Eli

En Prim. Persona plural (plural)
Kame(Exclusiu)

Kita(Inclusiva)Nosotros(Formal)
Nisos (A prop de Nisos)
mijotro
motro (mijotro motro)

Dilluns. Persona plural (plural)
Kamo(Comú)
Vosotros
(Familiar)Ustedes(Formal)
Preu mitjà per nit
Tedi
ustedi (pel·ligència)

Jordi. Persona plural (plural)
Sila(Comú i

Familiar)Ellos(Formal)
Ilos (A prop de Ilos
Lojotro
lojotro de lojotro

Els verbs[edita | edita el codi font]
Els verbs del chavacano de Zamboanga són majoritàriament d'origen espanyol, rars són aquells que tenen algun origen en alguna llengua filipina nativa. D'aquesta manera, els verbs contribueixen en gran mesura al vocabulari zamboanga acostant-se molt al castellà.

Generalment el verb infinitiu és el mateix corespondent infinitiu de l'espanyol menys el final /r/ . Exemples: continuar, hablar, poner, recibir, llevar es converteixen en continuá, hablá, poné, recibí, llevar amb tonicity en l'última síl·laba.

Hi ha algunes excepcions rares, verbs els infinitius dels quals deriven de frases o verbs espanyols diferents. Exemples: donar no es converteix en, sinó dale (literamente de l'espanyol "donar-lo"). Per tant, la vall només s'assembla a la dono infinitiva espanyola. El chavacano prové de l'arracada espanyola,gairebé el mateix significat.

Chavacano (especialment Zamboiangueño) utilitza unes paraules abans de l'infinitiu per indicar els temps bàsics dels verbs:

ya - Passat
ta - Actualitat
hay Futur

Português infinitiuEspanyol infinitiuChavacano InfinitiuPassatPresentFutur tens

Cantar
Cantar
Canta
ja ments
ta sings
hay ments

Beguda
Beguda
Beguda
ja nadó
ta nadó
nadó fenc

Dormir
Dormir
Dormia
ja dormia
ta dormia
fenc dormia

Espanyol arcaic[modifica | edita el codi font]
Chabacano va mantenir moltes paraules d'espanyol arcaic, paraules que ja no s'utilitzen en l'espanyol modern.

Exemples:

En denantes – fa algun temps (castellà: "hace un tiempo"). Sent"En denantes"forma arcaica d'espanyol, avui es diu com "poco antes de hoy" o "hace un tiempo".
Masquen significa 'mateix (sef)'. En castellà, "però això" és espanyol arcaic, una cosa així com "però", data en castellà avui amb "aunque".

Falsos cognatos[modifica] edita el codi font]
D'altra banda, algunes paraules d'espanyol van evolucionar i van tenir el seu significat totalment modificat en el Chavacano. Quan els castellanoparlants es reuneixen amb parlants chavacano, paraules gairebé idèntiques amb

diferents significats representen "falsos cognatos". Exemples:

Cerilla - 'cera d'orelles' a Chavacano. A Espanya 'cerilla' significa 'fòsfor (escuradents)' (també cera d'orelles) i a Amèrica Llatina és 'cera d'orelles'.

Siguro o Assegurança - 'potser'. en Chavacano - En castellà significa "certament segur, estable", i de vegades també pot indicar una possibilitat.

Siempre és 'amb ceeteza'. en Chavacano - En castellà és 'sempre'.)Firmi significa 'sempre'. (En castellà, "ferm" significa "ferm" o "estable".)
Com que els accents gràfics són importants en castellà, les paraules espanyoles sovint canvien el seu significat amb la presència o no dels accents. Així, "mama" i "anglès" poden, respectivament, ser la forma imperativa del verb "xuclar" i "engonal", o els substantius "mama" i "anglès".

En portuguès, que és similar a l'espanyol arcaic hi ha "na", una contracció de "in" amb "a" ('in the'). Així, en chavacano es poden utilitzar com diverses preposicions. També el "He" del portuguès és ben utilitzat.

Mostres[edició | edita el codi font]
Zamboangueño[modifica] edita el codi font]
Todo el maga ser humanos ya nacé libre y igual na dignidad y maga derechos. Ya dale con ellos el razón y conciencia, y debé ellos portá a uno y otro en el espiritu del fraternidad.

Traducció

Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets. Se'ls proporciona raó i consciència i han d'actuar en relació amb els altres en un esperit de germanor.

Altres:

Ya mirá yo con José.(El vaig veure amb Josep.)Jordi.(Vaig veure Josep.)És a la goleta.(Ell / Ella va anar a l'escola.)El hombre que yan encuentro tu, es mi hermano.(L'home que vas conèixer és el meu germà.)
(Zamboangueño)[modifica | edita el codi font]
D'on ets?Castellà: ¿A dónde vas?('on vas?)Ya mirá yo con José.Castellà: Yo miré a José."Vaig veure Josep.')Ell ya empezá obtenir que triar amb el sal.Castellà: Ella empezó a buscar la sal en todas partes.('Ella/ella va començar a buscar sal.')És a la goleta.Castellà: Ella fue a la escuela.('Va anar a l'escola? ')Si Mario ya dormí a la casa.Castellà: Mario durmió en la casa.('Mario dormia a la casa.')El hombre, quien ya man encuentro tu, amo mi hermano.Castellà: El hombre, un quien conociste, es mi hermano.(L'home que vas conèixer és el meu germà.)El persona con quien ta conversa tu, bien alegre gayot.Castellà: La persona con quien conversas, está bien alegre.(La persona de la que parles és molt alegre)
Més chavacano de Zamboanga[modifica | edita el codi font]
Treinta y cuatro kilometro desde'l pueblo de Zamboanga, el Bunguiao que un barrio chico estaba como un desierto. No hi ha fenc gente quien ta caure aquí.

Abundant aquest lloc de maga animal particularment com puerco, gatorgalla, venao y otro mas pa. Maga pajariador lang ta visita con este lugar.

(Bunguiao, un petit poble a trenta-quatre quilòmetres de la ciutat de Zamboanga, va ser un lloc salvatge. Error: Hi ha hagut un error. En el lloc hi havia molts fauna com porcs, gats arbusts, cérvols i altres més. El lloc ewra visitat només pels caçadors.
(Caviteño / Ternateño)[modifica | edita el codi font]
Nisós ya pidí pabor cun su papang.
Espanyol: Nosotros ya us demanem un favor de vostè pare.

(Ja hem demanat un favor al teu pare.)
Més Chavacano de Cavite[modifica] edita el codi font]
Puede nisos habla: que grande nga pala el sacrificio del mga heroe para niso independencia. Debe nga pala no niso ulvida con ilos. Ansina ya ba numa? Debe haci niso mga cosa para dale sabi que ta aprecia niso con el mga heroe. Que preparao din niso haci sacrificio para el pueblo. Quina laya? Escribi mga novel·la com Jose Rizal?

A Zamboangueño:

Quiere decir, puede nosostros habla cay el que grande sacrificio gale ya ofrece nuestro maga heroe para obtene nosotros con nuestro independencia. Entonces, no debe nosostros olvida con ellos. Ancina gane, hende ba? Necesita nosotros manda sabe con todos que nosotros ta aprecia con nuestro maga heroe y nosotros preparado tambien sacrifica para con el nacion. De quina manera ese nosotros hace? Maga clase de novela como ya escribi si Jose Rizal, nosotros hay escribi tambien?
Traducció:

(Podem dir quins grans sacrificis han fet els nostres herois per obtenir la independència. Així que no podem oblidar-los. És així com és? Hem de fer coses que desinuen que agraïm als nostres herois. Que estem disposats a fer sacrificis per al nostre poble. Com? Hem d'escriure novel·les com José Rizal?)
Traduccions del Pare del Senyor[modifica | edita el codi font]
Zamboangueño[modifica] edita el codi font]
Zamboangueño [en comú)[modifica | edita el codi font]
Tata de amon talli na cielo,

beneït el nombre d'Usted.

Manda vene con el de Usted reino;

Hace el de Usted voluntad aquí a tierra,

igual que alli na cielo.

Dale kanamon el pan per a cada dia.

Perdona el de amon maga culpa,

com ta perdona kame con aquellos

Quien tiene kanamon culpa.

No deja que hay cae kame na tentacion

i lliura kanamon na mal.

Zamboangueño (formal)[modifica] edita el codi font]
Nuestro Tata talli na cielo,

beneït el nombre d'Usted.

Manda vene con el de Usted reino;

Hace el de Usted voluntad aquí a tierra,

igual que alli na cielo.

Dale con nosotros el pan per a cada dia.

Perdona el de nuestro maga culpa,

com nosotros ta perdona con aquellos

quien tiene culpa con nosotros.

No deja que nosotros hay cae na tentacion

i libra con nosotros de mal.

Modifica latevareserva online edita el codi font]
Niso Tata Qui ta na cielo,

quida tu número santificada.

Manda vini con niso Tu reino;

Sigui el qui quiere Tu aquí a tierra,

igual que en cielo!

Dalí amb niso ahora,

niso menjar per a tot el dia.

Perdona el mga culpa di niso,

si que laya ta perdona niso con aquel

mga qui tiene culpa con niso.

No dija qui cai niso na tentacion,

pero salva con niso na malo.

1997: El 1997, el grup va serel primer afer-ho edita el codi font]
Padri di mijotru ta allí na cielo,

quida alabaó Bo nombre.

Ltake cun mijotru Bo tron; Viní con mijotru Bo regne;

Siguí cosa qui Bo mandá aquí a tiehra,

parejo allí na cielo!

Dalí con mijotro esti día,

el cumida di mijotro per a cada dia.

Perdoná quél mgá culpa ya hací mijotro con Bo,

com ta perdoná mijotro 'quel

mga culpa ya hací el mga otro genti cun mijotro.

No dijá qui caí mijotru na tintación,

sinó hací librá con mijotro na malo.

Mesos, dies, números[edició | edita el codi font]
Gairebé tot en aquests casos és pràcticament igual al castellà o fàcilment intel·ligible.

PortuguèsEspanyolChavacano (A prop de Chavacano)

Gener

Preuo
Preuo

Febrer
Febrero (febrer)
Febrero (febrer)

Març
Preu mitjà per nit
Preu mitjà per nit

Abril
Abril
Abril

Maig
Mayo
Mayo

Juny
Jain
Jain

Juliol
Julio
Julio

Agost
Agost
Agost

Setembre
Preuo
Preuo

Octubre
Octubre de 20
Octubre de 20

Novembre
Preu lent
Preu lent

Desembre
Diciembre (A prop de Diciembre)
Preuo

Dilluns

Preuo
Preuo

Dimarts
Martes (A prop de Martes
Martes (A prop de Martes

Dimecres
Miércoles (A prop de Miércoles)
Miercoles (A prop de Miercoles)

Dijous
Jueves (A prop de Jueves
Jueves (A prop de Jueves

Divendres
Preu mitjà per nit
Preu mitjà per nit

Dissabte
Dissabte
Dissabte

Diumenge
Diumenge
Diumenge

Un
Uno
Uno

Deu
Diez
Diez

Cent
Preuen, 2008
Preueno

Cinc-cents
Quinientos (quinientos)
Quinientos (quinientos)

és una hora
Es la una
a la una

són les cinc en punt

Fill las cinc
a las cinc

Ara
Ahora
Ahora

Avui
hoy(o aquest dia)
aquest dia

Demà
Mañana
Mañana

aquesta tarda
aquesta tarda
aquesta tarda

al carrer
A la calle
al carrer/na camino

sobre la taula
sobre la taula
sobre taula cima/na la mesa

al dormitori
En cuarto (en cuarto)
Adentro cuarto (A prop de Cuarto)

la porta
La puerta (A prop de La Puerta
Hotel de 4

un pes
un pes
un pes

vint cèntims
una pesseta
Un pesseta

Bona
Bueno
Bueno

Millor

Mejor
mejor/però bueno

El millor
el mejor (des de)
el con todo mejor/el mejor de todo

Codis[modifica] edita el codi font]
Codi SIL: cbkISO 639-1: capISO 639-2: capISO 639-3: CBK
Referències

Howard McKaughan | McKaughan, Howard P. Notes sobre gramàtica chabacano, Journal of East Asiatic Studies 3(1954) 205-26.
[Consulta: 19 desembre 2013]. Wee, Salvador, S.J., editor,, ed. Diccionari Català-Chabacano. [S.l.]: Ateneu de la Premsa Universitària de Zamboanga. 61254160 OCLC
Steinkrüger, Patrick O. Notes on Ternateño (un crioll espanyol filipí), Revista de Pidgin i Llengües Criolles 22:2 (2007)

? «Padró municipal a datad'1 de desembre de 20 edita el codi font]

Edició chavacana de la Viquipèdia

«Chavacano Lliçons amb àudio»
«Un diccionari chavacano abreujat»
'Chavacano: Etnòleg'. Reportatge etnòleg sobre Chavacano
"Jesús". Una pel·lícula religiosa de dues hores a RealVideo doblada a Chavacano
? «FilipinoKastila» (en anglès). La situació espanyola i chabacano a les Filipines
? «El discurs de Ben Saavedra sobre Chabacano a la Universitat de les Filipines». (versió d'arxiu web)
? «El Chabacano» (en anglès). El Chabacano en Español
'Elements austronesians en espanyol crioll filipí (pdf)' (PDF)
"Espanyol a tot el món: últim segle de contactes lingüístics (PDF)" (PDF)
'Chavacano de Cavite'
El 1997, el govern de Chabacano va aprovar una sèrie d'articles per a la seva mort, que van ser els únics que van tenir lloc el 2007. per Patrick Steinkrüger
Confiança en Chabacano. Per Michael L. Forman
?«Chabacano/Spanish and the Philippine Linguistic Identity» (PDF). per John M. Lipski